

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF

KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND

Ryvangen juleaften

Inde i bladet: I Ryvangen ★ Retfærdighed for neurose-ofrene ★ Frøslev-fårhus-Padborglejren
Udtalelser om anvendelsen af Bernadotte-komitéens midler ★ Læserne skriver ★ Mindesmærke på 17-18 tons

ØJET faar hvile-
i brillen fra **THIELE**

**Jydsk Ilt- & Acetylgas
Fabrik Akts.**

Horsens

**Esso
Service-Station**

v. Arne Zachariassen

Dag- og
Natekspedition

Hellerup

Strandvej 44

Ryvang 1299 - 6828

DANSKE TAPETFABRIKKER

ARTIESELSKAB
HARBOE · CARL DAHL · KRØGER · KØBENHAVN · DANMARK

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i Frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til udeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: Kontorchef i krigsministeriet, oberstløjtnant Fl. B. Larsen, Slots-
holmegade 10, Kbh.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannekestræde 10, Kbh.

Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137,
Charlottenlund.

Kaptajn Aage Eifer, Sortedamsdossering 99, Kbhvn. Ø. Tria 2571.

Den øvrige bestyrelse:

Christensen, Allan C., forlagsboghandler, Thorvaldsensvej 9, København, V.

Damtøft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg.

Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.

Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.

Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.

Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.

Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.

Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.

Kjeldsen, K. oberstløjtnant, Odense.

Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.

Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.

Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.

Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.

Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund.

Møller, Poul, fabrikant, Skive.

Næsted, Børge, læge, Odense.

Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.

Olesen, Otto W., boghandler, Randers.

Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.

Riis, Poul, forbundssekretær, pastor, Lyngbyvej 180, København Ø.

Thestrup, K., dommer, Viborg.

Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

Juleaften i Ryvangen

*Der var lys foran hver grav, og hjemmeværnet
paraderede med fakler*

Det var med tungt hjerte, jeg sagde ja til at holde denne juletale, sagde direktør Aage Schock, Dansk Røde Kors, da han juleaften i mørkningen trådte hen foran Axel Poulsens monument i Mindelunden. Ryvangens tætte træer stod som mørke bræmmer om den store gravplads, hvor der foran hver enkelt grav — og tillige foran hver mindeplade på den røde mur i pergolaen — var tændt et kort, svært lys i en blikbeholder. Det er første gang, man har prøvet dette, og tanken er smuk. Julens lys, også for de døde.

Et kompagni hjemmeværnsfolk var posteret med fakler, ubevægelige skikkelser i rødt flammeskin, og et par tusinde af de faldnes pårørende stod ved gravene i tøjappet, bevægede og grebne.

— Godt fem år efter krigens afslutning står verden overfor en situation, vi ikke havde drømt om, fortsatte direktør Schock. Aldrig har nøden og frygten i verden været større, men spørgsmålet om ret eller uret er det ikke stedet at komme ind på her. Til dem, der har det tunge ansvar i øst og vest, skal det siges, hvad enten de føler sig store, eller tror sig større end de er: Der er ingen forskel på en mors kærlighed til sin dreng; det er ligegyldigt, om hun bor i Korea, Amerika eller England. Som verden ser ud i dag, sluttede direktør Schock, hvis stemme dirrede af bevægelse, kan jeg ikke ønske en glædelig jul; blot stilfærdigt sige: God jul over landet.

Studentersangerne gjorde deres til at gøre den enkle højtidelighed så gribende, som den blev, og før de pårørende gik hver til sit, sang hele forsamlingen „Altid frejdig“.

Foreningen „Gestapofangerne“ skilte sig atter særdeles godt fra arrangementet.

I Aalborg samledes man juleaftensdag om eftermiddagen ved mindelunden bag Ansgarkirken.

Biskop Erik Jensen talte. Han sagde: — Der er ikke noget, der gør så stærkt indtryk på mig som at gå en tur i Mindelunden, enten her eller i København. Så dukker mange af de problemer op, vi har tumlet med i årene efter krig: Var det hele ikke forgæves og meningsløst, var de ikke klogere, som redede skindet. Men det er uretfærdigt både mod dem, som døde og mod folket, dersom vi sagde, at ofrene var forgæves.

Vi er ikke de samme

— Vi er heller ikke de samme som for ti år siden, fortsatte biskop Erik Jensen. Vi er blevet et andet folk, vi reagerer anderledes overfor de store afgørelser end vi gjorde for ti år siden, vi synes at se, at den sæd, der blev sået i

besættelsens hårde tid, har båret frugt, og at den stadig vil bære frugt i folket, så vi kan takke de mange, der gav deres liv for fædrelandet.

Mange synes måske, der er en dårlig harmoni mellem „jul“ og „dem, som døde“, men det er, fordi traditionerne har skjult, hvad julen virkelig er. Jesus blev født for at sætte livet til for dem, han elskede. Vi mindes tydeligt den 4. maj, da ordet kom: fjenderne er overvundet. Vi kunne ikke se det, men hørte det kun som et bud. Endnu kunne fjenderne have lagt landet øde. Også i dag har vi fået et bud om, at dødens herredømme er brudt. Om kort tid skyder påskeliljen, og graven åbner sig. Eller som en af Gestapos fanger sagde det: Lad bare bøsserne knalde, vi hører dem alligevel påskemorgen. Vi har fået budskabet om ham, der kom og blev fattig, for at vi skulle blive rige.

Kransenedlægning

Til slut nedlagde murer Wilhelm Jensen på de tidligere Gestapofangers vegne en krans ved mindemuren, og konsul Sigurd Müller og adjunkt Erik Sonne nedlagde en krans på Frihedsfondens vegne.

Pergolaen var for første gang oplyst en juleaften. De mange levende lys skabte i al deres stillfærdighed en forunderlig stemning af stor virkning.

Lægekrav om at neurose forsikringsmæssigt anerkendes som sygdom.

Mange nervenedbrudte kz-fanger har opgivet at søge erstatning.

I en artikel om de sociale problemer, der melder sig i forbindelse med undersøgelsen, bl. a. samfundets hjælpeforanstaltninger, giver lægerne Henrik Hoffmeyer og Paul Thygesen i det sidste nummer af „Socialt Tidsskrift“ den overraskende oplysning, at mange af de arbejdsudygtige slet ikke har anmeldt erstatningsansvar til Direktoratet for Ulykkesforsikring. En del af den kortvarige arbejdsudygtighed er blevet betragtet som ferie, og det er særlig påfaldende, at halvdelen af de psykiatriske lidelser — deriblandt ikke så få langvarige invaliderede — er forblevet uanmeldte.

Som grunde herfor anfører man bl. a. en manglende erkendelse — også fra de syge selv — af, at det drejer sig om sygelige tilstande. Desuden modvilje mod at søge nogen form for offentlig hjælp og endelig mistillid og pessimisme med hensyn til direktoratets vurdering af sagen.

Mangelfuld erkendelse af neuroser som egentlige sygdomme.

Der foregår i øjeblikket en diskussion om den forsikringsmæssige behandling af de nervøse lidelser, som Direktoratet for Ulykkesforsikring er yderst tilbageholdende med at anerkende som erstatningsberettigede. Dette aktuelle problem tangeres også af Hoffmeyer og Thygesen, idet de finder, at der består et misforhold mellem den erstatningsmæssige og forsikringsmæssige behandling af neurosepatienter i modsætning til patienter med „legemlig“ sygdom. De mener, at dette misforhold har sin rod i en mangelfuld erkendelse af neuroser som egentlige sygdomme, dels i de ringe muligheder for en rationel behandling af disse lidelser her i landet. Behandlingen indskrænker sig i reglen til et eller et par rekreationsophold, som i mange tilfælde kun undertrykker nogle symptomer og har en overfladisk og tidsbegrænset virkning. Det nervøse menneske vandrer ofte fra læge til læge, fra undersøgelse til undersøgelse, hvor man omhyggeligt undersøger den legemlige tilstand, for til slut afvisende at konstatere, at „det må være nerverne“! Meget karakteristisk

udtalte en af de undersøgte: — Ja, direktoratets læger er meget dygtige til at undersøge, om der er noget i vejen med mine arme eller ben, men det, jeg først og fremmest trænger til, er et menneske, der forstår mig, som jeg kan tale med.

Føres der en kold forretningsgang?

Frygten for at udvide erstatninger til neurosepatienter skulle kunne medføre at direktoratet i en række tilfælde ville blive ført bag lyset, afvises i det store og hele, bl. a. med en henvisning til det store antal, som slet ikke har søgt erstatning, til trods for at de i og for sig kunne have været berettigede hertil. Egentlige symptomer på den såkaldte „renteneurose“ er kun konstateret i et fåtal tilfælde.

Det kan næppe udelukkes, at selve den gængse forsikringsmæssige forretnings-

gang i disse sager kan have bidraget til at skærpe neurosen, siges det videre. Forretningsgangen tillader ikke det fornødne hensyn til følelsesmæssige faktorer, men skaber snarere et modsætningsforhold, som i forbindelse med den detaljerede kontrol af om den pågældende 5,8, 10,2 eller 15 pct. invalid, bidrager til at fastslå neurosen.

Artiklen påviser klart, hvor uholdbart det er, at man ikke har villet lade de nervøse sygdomme vinde fuld forsikringsmæssig anerkendelse. Og man må inderligt håbe, at de erfaringer, som kan drages af undersøgelsen af mennesker, der har været gennem tidligere ukendte lidelser, vil bidrage til ændring i den nugældende praksis. I øjeblikket er man i direktoratet tilbøjelig til principielt at betragte enhver neurose som en „renteneurose“ med den mistillid til medmennesker, der følger heraf, og som har medført, at en del tidligere koncentrationslejr-fanger simpelthen har betakket sig for hjælpen og i stedet for på anden måde hutlet sig igennem.

Ejendele fra tyske k-z lejre søger deres ejermænd.

Peter Nielsen, født 27.10.07, fange-nummer 27267. Der foreligger et armbandsur uden lænke (damearmbandsur) + en ring. Effekterne er afleveret i Neuengamme 20.3.44.

Christian Thomsen, f. 11.9.99, 22311. Et lommeur med kæde. Afleveret i Ng. 5.7.43.

Christian Sievertsen, f. 24.1.11. 19214. Armbandsur med læderrem, afl. i Ng. 10.4.43.

Rasmus Jensen, f. 2.11.93, nr. 7048? To ringe afl. i Ng. 13.3.44.

Herbert Larsen, f. 9.4.14, nr. 7464 og 41499, en pladering med rød sten, afl. i Ng. ? 1942.

Laurits Larsen, f. 18.5.12, nr. 39744, en ring.

Heinrich Hartzheim, 15.12.95, nr. 0542 cigaretetui + en signetring. Muligvis tysk-amerikansk flyver?

Hugo Gøttert, f. 5.10.99, nr. 0404. Et lommeur med kæde, en vielsesring og en fyldepen. Er han død i Ng.?

Carl Jørgensen, f. 16.8.14, nr. 126593 og 5512, en vielsesring mærket „Din Jensine“. Er han død i Dachau 18.12.44?

Der foreligger effekter, som man ønsker skulle tilgå de ovennævnte eller deres efterladte. Er nogen i stand til at give en eller anden oplysning om de enkelte skæbne, eller efterladedes adresser, bedes disse oplysninger meddelt Rigspolitichefens eftersøgningstjeneste, Niels Brocksgade 6, 2, Kbh. V. Tlf. Palæ 9780, lokal 26.

Revision

H. C. STEEN HANSEN
statsaut. revisor

St. Kannikestræde 10, Kbhvn. K. Tlf. C. 16.555

Frøslevlejren -

faarhuslejren -

Padborglejren

Af ritmester A. Malling-Jacobsen

I sin første artikel skildrede Malling-Jacobsen Frøslevlejrens oprettelse. Forudsætningen var, at de hidtil arresterede og til Tyskland deporterede danske statsborgere blev ført tilbage her til landet, og at der herefter ikke skulde være tale om nye deportationer. Som hastværksarbejde opstod lejren i Frøslev plantage - og tyskerne glemte deres løfter. Nye massearrestationer bevirkede, at lejren fyldtes af nye modstandsfolk. M.-J. fortalte om bundløst pladder, om tårne med maskingeværer og om en munter episode fra køkkenet.

Det næste, der skete, og som vakte bestyrtelse i rækkerne, var *deportationen* af 192 mænd og nogle få kvinder, der blev sendt til mordhulen Neuen-gamme. Desværre var der blandt disse mange, der på forhånd havde opgivet alt håb om at komme tilbage, og de kom heller ikke tilbage. Vi måtte efterlade ca. halvdelene dernede.

I anledning af denne deportation rejste der sig et berettiget raseri og en forståelig harme over det ganske land, og mange steder greb man atter til strejkevåbnet. Den danske centralforvaltning protesterede omgående og skarpt og krævede de pågældende straks ført til Danmark igen, idet den pegede på, at Frøslevlejren netop var oprettet med det for øje at undgå fremtidige deportationer. Med denne afgørende forudsætning var den danske centralforvaltning jo gået ind for lejrens oprettelse og havde beflittet sig på at få lejren færdig så hurtigt som muligt. »Det foretagne skridt er egnet til at vanskeliggøre de danske myndigheds arbejde i de sager, der er en følge af besættelsen, og også vanskeliggøre aftaler i den henseende«. Påny blev det foreholdt tyskerne enhver dansk statsborgers ufriagelighed ret til at opholde sig her i landet o. s. v. tyskerne havde kun en skuldertrækning som svar herpå, ikke andet, og — jo en hr. bovensiepen udtalte. »Lovet og lovet, ja, er der egentlig afgivet noget endeligt løfte, og selv om så var, er der indtrådt en ændring af retgrundlaget, så man ikke længere kan påberåbe sig et løfte«.

I løbet af september og oktober måneder samme år deporteredes der yder-

ligere 508 danske statsborgere. Den 6/11 s. å. protesteredes der atter, sikkert en af de kraftigste og mest skarpe protester, der nogensinde er sendt tyskerne, hvori deres løftebrud påny foreholdtes dem med henvisning til det folkeretsstridige i disse deportationer i henhold til Haager-Landkrigskonventionen, som tyskland også havde tiltrådt, i hvis artikel 43, der var indeholdt en bestemmelse om, »at den i et besat land gældende ret skulle respekteres, medmindre der foreligger en tvingende hindring. Altså havde tyskerne pligt til at respektere dansk ret i alle tilfælde, hvor dette ikke var ganske umuligt. »Men i hele den danske ret findes der ikke nogen grund-sætning af mere fast karakter, end den, at enhver dansk statsborger til enhver tid har ubetinget ret til at opholde sig i Danmark. I betragtning af besættelsens art maa Haager Landkrigskonventionen anses for MINIMUM for de rettigheder, der tilkommer Danmark, og det kan ikke anerkendes, at der foreligger nogen tvingende hindring for overholdelsen af den omtalte fundamentale grundsætning.

Hver gang en sådan deportation af danske statsborgere til tyskland bliver iværksat, går der over hele landet en bølge af harme og indignation, som stadig går dybere og dybere. De tyske politimyndigheder fremkalder ved disse skridt, der føles som den groveste krænkelse af dansk retsfølelse, i folket en stemning imod tyskland, og det vil sandsynligvis vare mange generationer, før denne stemning kan bringes til op-hør.

De, hrr rigsbefuldmægtig har vist

forståelse for det besatte lands vanskeligheder. En sådan forståelse har også fundet udtryk i Deres forfatter-skab. Jeg tænker her på afhandlingen »Opdragelsen til offentlig tjeneste«, hvori De skriver følgende:

»Også overfor andre folkeslag, over hvem udøvelsen af den tyske offentlige tjeneste på det tyske folkesamfunds vegne anvender magt, er retfærdighed et krav, der udspringer af indsigt i livs-lovene. Thi erfaringen fra vor egen seneste historie — både hele det tyske folks og de folketyskeres, som var underkastet fremmedherredomme, eller de rhinlænderes, der 11½ år var udlevere-ret til en fremmed besættelse — har bevist, at uretfærdighed fra et frem-med folks side besvares med mangedoblet national modstand«. (tænk, at en tysker kunne skrive så forstandigt. A. M.-J.)

.....

»Dybt grebet af mine deporterede landsmænds tunge skæbne, vil jeg ikke undlade så indtrængende, som jeg formår, atter at bede Dem om at kaste hele Deres indflydelse i vægtskålen, dels for nu endelig engang at forhindre flere deportationer, dels for at realisere den fra Deres side godkendte tanke om hjemførelse af de allerede deporterede danskere.«

Men det var ikke meget hr. best formåede at stritte i vægtskålen, for, som han sagde: »Nu talte krigsguden«, om han har haft andre banale undskyldninger ves ikke.

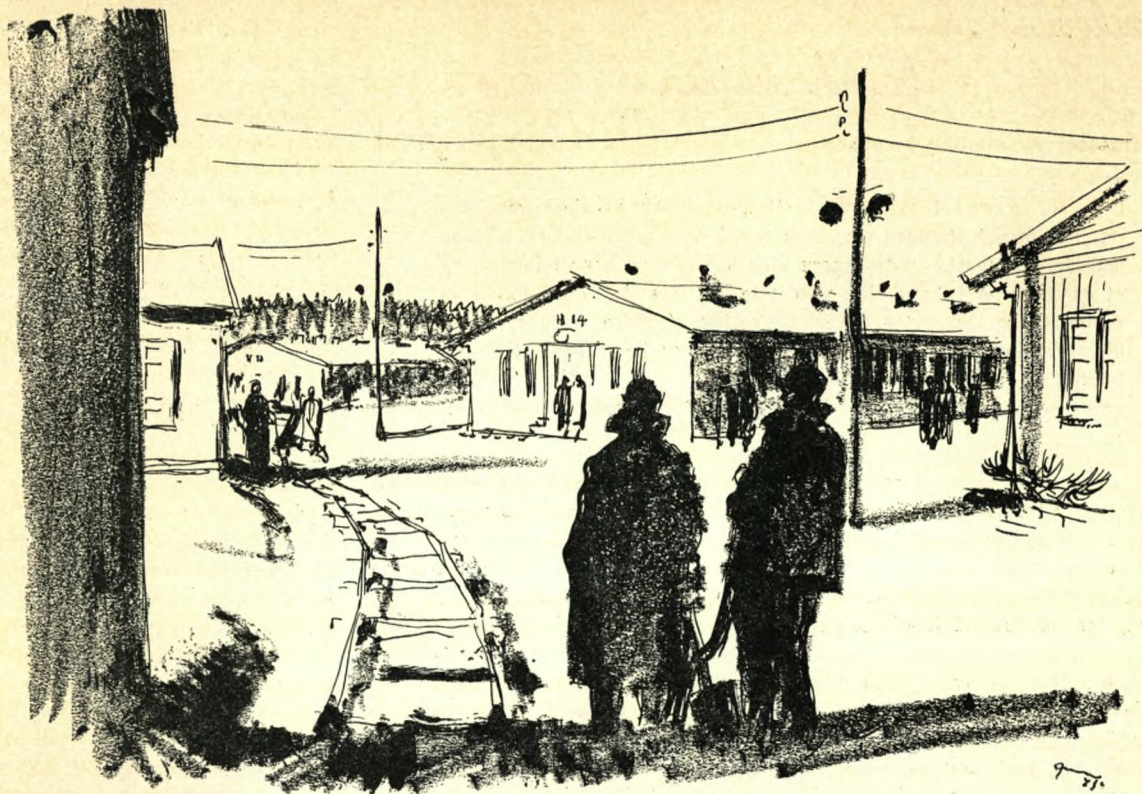
En ting ved vi med usvigelig sikkerhed, og det glemmer vi aldrig i evighed

Deportationerne fortsatte.

Digmann om Frøslevlejren.

(Kilder: Dels mundtlig beretning fra nogle beboere i nævnte periode, dels oberstløjtnant Digmanns artikel i Sprogforeningens almanak 1946).

Hvorledes formede livet sig nu i denne lejr af nogle karakteriseret som „sanatorium“ af andre som „Jyllands bedste, billigste og mest søgte turistpension“, af den tyske lejrlæder, sturmbannführer hillgärtner (glarmester i en tidligere tilværelse, en glimrende beskæftigelse i det

nuværende Tyskland. A. M.-J.) betegnet som et sted i „strålende omgivelser“ (han *bar* ganske givet tænkt på den stærkt oplyste pigtråd. A. M.-J.). Intet under, at denne brutale, hovne SS-officer betragtede lejren som sit kælebarn, eftersom det var ham, der havde planlagt barakkernes placering, hvilket efter sigende skete på den måde, at han fik en plan over lejrterrænet samt en pose byggeklodser med til Horsørød. Under en af de der afholdte talrige „kammeratskabsaftener, som de tyske sviregilder kaldtes, har han formentlig leget de forskellige barakker på plads. Han var i alle tilfælde strålende henrykt over dette legetøj, der kostede den danske stat mellem 8 og 10 millioner, ligesom han i sine mere omgængelige stunder pralede af denne vidunderlige lejr, som han havde været mester for. Forøvrigt kan man ganske roligt se bort fra hans betragtning og placere lejren midtvejs mellem de to først citerede anskuelser. Spredte uhygen sig til tider stærkt over lejren, så turde dog et være sikkert, at den aldrig var i stand til helt at kvæle det berømte berygtede danske smil.

Frøslevlejren var i klasse for sig, og

det kan vel med rette siges, at der ikke senere vil opstå en tilsvarende. Den blev ikke for intet i daglig tale kaldt „Cirkus Frøslev“, og den blev — alt taget i betragtning — efterhånden i praksis cirkusagtig med danske tilskuere og tyske artister i manegen udenfor pigtråden.

Ved ankomsten så den i forhold til den i smukke omgivelser og ved et stort arbejde forskønnede Horserødlejr, ret trøstesløs ud. Min hjemmelsmand har ret i disse betragtninger, men han har heller aldrig set pladsen, før den var bestrøet med tyskerbarakkerne, han har aldrig set det særprægede smukke hedelandskab, som pladsen uden bebyggelse udgjorde, et landskab, der oven i købet var fredet i klasse „A“, men som tyskerne efterhånden helt og ganske ødelagde ved at fjerne lyng og polde af „sikkerhedshensyn“, som de påberåbte sig.

Lejrens kapacitet var oprindeligt beregnet til ca. 1500 fanger, men dette tal viste sig hurtigt for lille, hvilket ses af nedenstående fra autentisk side (antallet af madportioner) opgivne tal

medio august 1944:	800
— oktober —	1150
— decbr. —	1750

— febr. 1945	2000
— april —	5460
— 5/5 —	2600

tyskerne ønskede et vist selvstyre for fangerne indført, husk vel på, det var en mønsterlejr, hvilket også skete, i begyndelsen ret begrænset, ja det var egentlig under hele perioden „ret begrænset“, hvad styret angik. I begyndelsen gjaldt begrænsningen dem indenfor pigtråden, senere tilranede disse sig mere og mere magt, og efterhånden gjaldt begrænsningen dem udenfor pigtråden, tyskerne, en ordening som disse efterhånden affandt sig med. Systemet blev egentlig udarbejdet og iværksat af kaptajn Ploug, lejrens første danske leder indenfor hegnet, der forøvrigt allerede den 15/9 44 måtte med til tyskland, hvor han døde i Porta i november md. s. å. af difteritis.

Ploug (af tyskerne kaldet Plug) var en dygtighed, en ren arbejdsbi, renlivt og brav, når man først lærte ham rigtig at kende, en mand, der utrættelig arbejdede for kammeraternes ve og vel, derom er der absolut ikke ringeste tvivl, men han var absolut heller ingen smidig mand, og det var ret nødvendigt, klemt som han var mellem kammeraterne på

den ene og tyskerne på den anden side. Han høstede da også i rigeligt mål den utak, som altid er verdens løn.

Mærkeligt nok at netop han var i stand til at opbygge et så smidigt system med den ene udvidelse efter den anden, eftersom lejren voksede. Hver barak havde sin egen barakformand, „barakfatter“ kaldet blandt kammerater, han skulle godkendes af tyskerne, hans medhjælper valgte derimod uden anerkendelse af „de grønne“ af kammeraterne selv. Det er ikke få udmærkede gode kvinder og mænd, der virkelig har gjort et godt og fortjenstfuldt arbejde i disse stillinger og altid til gavn for barakkerens indbyggere, et arbejde for hvilket vi er dem megen tak skyldig, selv om det sikkert kun er få, der har udtalt denne på rette tid og sted, medens derimod utakken hyppigt kom til orde. Nu da vi er kommet tiden på afstand og er faldet mere til ro, skal I vide, at vi er og var jer taknemmelige for jeres arbejde, selv om også det modsatte kom hyppigt til orde i sin tid. Barakformændene samledes daglig til de såkaldte „sogneråds-møder“ for at drøfte spørgsmål af vigtighed og for at modtage de af tyskerne udstedte forordninger, der var talrige som bundens sandkorn derude og som regel stik modsat alt, hvad der tidligere var udstedt om samme emne.

Den såkaldte tyske „hausordning“ var meget striks og meget omfattende. Alt var forbudt, og alt blev overtrådt. Det tyske bevogtningsmandskab var ude af stand til og gad vel heller ikke — tilsidst — søge bestemmelserne gennemført fraregnet nogle enkelte nævenyttige individer, som jo altid findes alle steder.

Når man erfarer, hvad man udsatte sig for at blive straffet for, er det noget af et under, at ikke hele forsamlingen sad i spjældet i dobbelt forstand.

Straffes skulle *enhver*, der

- 1) løj for bevogtningsmandskabet, talte nedsættende og ironisk om dette,
- 2) undlod at hilse,
- 3) meldte sig syg uden gyldig grund,
- 4) vægrede sig ved arbejde,
- 5) skriftlig fremsatte uærbødige og nedsættende bemærkninger om det 3die riges førende personer eller af disse trufne forholdsregler,
- 6) førte politiske diskussioner, drev tyskfiendtlig propaganda, holdt foredrag og gudstjenester, dannede

grupper, udsprede sande så vel som usande rygter om lejren,

- 7) forsøgte uds mugling,
- 8) var andre behjælpelige med flugt eller forberedelse hertil,
- 9) beskadigede inventar eller medtog køkkenredskaber i barakkerne,
- 10) forbrød sig mod husordenen eller var udydige mod barakformændene eller bevogtningsmandskabet.

Ja, således så Frøselelejrens 10 bud ud. Et eksemplar af disse arvede jeg efter en af kammeraterne ved det danske bevogtningsmandskab, en skør sjæl, der hævdede at have overtrådt samtlige 10 bud. Han kunne dem udenad og havde tal på, hvormange gange han havde overtrådt det enkelte bud, medens han sad derude og blev „beskyttet“. Det var nu hans form for puslespil. Han overlod mig generøst husordenen, for nu havde han ikke brug for den længere. Efter meget nøje at have studeret den kan jeg bedre forstå, at mit personlige ophold derude i „turistpensionen“ blev af så kort varighed, som det gjorde.

Jeg havde på det tidspunkt vanskeligt ved at lære førnævnte bestemmelser udenad og skal villigt indrømme, at jeg ret ofte „uforvarende“ plumpede i og overtrådte så den ene så den anden, jeg måtte derfor naturnødvendigt på „studie-

rejse“ til selve tyskland sammen med det første „rejseselskab“.

Straffen for overtrædelse af en eller flere af ovennævnte 10 bud bestod i trusler om 1) deportation, 2) mørk arrest (isoleringsbarakken) på vand og brød eventuelt uden madras eller tæpper, 3) nægtelse af brevskrivning og modtagelse af besøg og pakker, desuden kunne man blive frataget senge og måltider samt kakkelovn. Ikke således at forstå, at hver mand havde udleveret sin private kakkelovn, tyskerne havde en sjælden evne til at straffe „en bloc“, selv om det kun var een mand, der forså sig. Man behøvede heller ikke at „søge“ om bibeskæftigelse, den slags tildelte generøst uden opfordring.

Anvendelse af vold skal efter min hjemmelsmand kun være forekommet meget sjældent i selve lejren, men følgerne af disse forbrydelser, der ofte forekom under afhøringer og i fængslerne sås ofte. En enkelt sådan mishandling havde endog døden til følge.

Efterhånden udviklede selvstyret indenfor pigtråden sig i ret udstrakt grad, og der opstod en mængde kommandoer af forskellig art, som alle var lige vigtige og nødvendige, især for indehaverne. Der var således lejrkontor, pakke- og postkontor, depot, arbejdsfordeling, spise-

Frøselelejren hedder nu Padborglejren og ved dens sydport står det ene af de tyske vagttårn, der bevares som minde og vartegn.

fordeling, tegnestue, bibliotek, barbersalon, skomager- og skræderværksteder og flere specialhold indenfor de enkelte fag af mange forskellige slags.

Det vigtigste var dog sikkert „sundhedsstyrelsen“ med hospital, tandlæge, røntgenklinik og operationsstue. Denne tjeneste var sat så godt i system, at lejrens vekslende læger var i stand til helt at holde denne fri for epidemier selv under dens topbelastning, hvor de fra tyskland hjemvendte kammerater ofte var bærere af mange forskellige slags smitsomme sygdomme.

Endvidere var der også en slags „overhof- og stadsret“, „klageretten“ kaldet, bestående af en kammerat fra hver barak, et nederdrægtigt, men nødvendigt hverv, der efter nogle børnesygdomme alligevel løstes på tilfredsstillende måde.

Efterhånden tilranede som før nævnt fangerne sig mere og mere af ledelsen indenfor pigtråden. tyskerne selv var klar over dette forhold og for op som brønde løver, når de tid efter anden hidse sig op over dette faktum. Så genlød lejren af tyske eder og forbandelser m. m., det var nu deres facon på at vise omgivelserne deres mangel på myndighed. Denne energioplussen varede fra nogle få øjeblikke til et par dage, så gik det atter i den gamle gænge igen, for „die dummen dänen“ forstod intet af alt dette spektakel, og mod dumhed kæmper selv guderne forgæves, skulle det så være lettere for „herrefolket“. Med velberåd hu blev dette „folk“ efterhånden trængt så godt som udenfor pigtråden. Hvor utroligt det end kan lyde, når den blandede danske befolkning tages i betragtning, så var vistnok størsteparten af denne enige om, at respektere og være taknemlige overfor den danske lejrledelse. Om tyskerne også delte denne anskuelse, ja, det er vel egentlig i grunden så uendelig ligegyldigt. Det har jeg overhovedet ikke undersøgt, ud fra den betragtning, at de jo bare kunne holde sig udenfor pigtråden. Det måtte vel være dem nok, når de blot „beskyttede“ dem, der var indenfor denne, og sørgede for, at de ikke led overlast.

Alle er enige om, at berømme „den danske forvaltning“, den, der var placeret udenfor pigtråden syd for lejren, altså fængselsvæsenet, der sørgede for mad og andre fornødenheder, så meget som nu tyskerne tillod det — og lidt til. — Mangen en Frøslev-fange kan takke

den gode mad og dermed det danske fængselsvæsen for livet. Lige fra øverste myndighed til yngste mand var de besjælede af at sørge for ikke blot timelige fornødenheder, men stod „fangerne“ uforfærdet bi på alle områder. Enhver mulighed og chance i så henseende blev udnyttet til det yderste. Intet under, at taknemligheden mod denne institution var stor, og er meget stor.

En anden institution, der fik stor betydning for de indespærrede var „Røde Kors“. Nemt var det ikke for medlemmerne af dette at få foden indenfor pigtråden, forsøgene var utallige og kronedes tilsidt med held. De bedste kræfter blev sat ind og halede sluttelig sejren i land. Særlig nød de syge godt af dette arbejde, men også de sunde fik deres lod og del i dette arbejdes glæder og overraskelser.

Tysklandstransporterne.

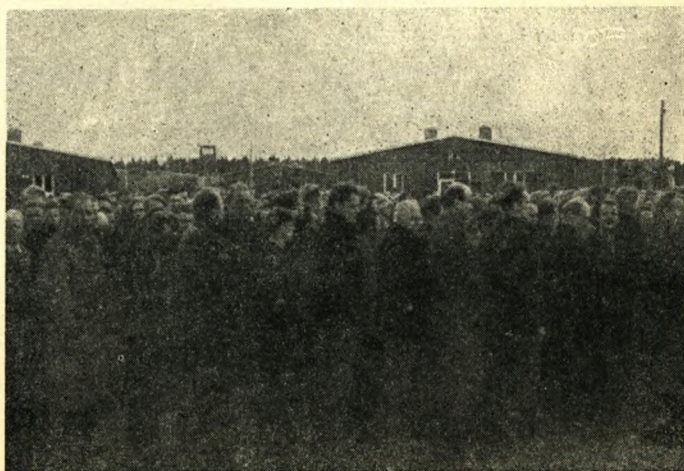
Som en sort og truende sky hang disse over lejren i dens længste periode. En eneste gang forekom der under disse et lyspunkt. Jorden opslugte komplet en mand, der engang skulle på transport. Han forsvandt sporløst og fuldkomment og gik i bogstaveligste forstand under jorden bag pigtråden og levede her under en barak til befrielsesdagen 5 minutter i 12. En anden tog orlov og forsvandt ud i en tom brugt emballagekasse. Han syntes, det var en skam, at denne skulle gå tom tilbage, hvorfor han tog bolig i den for en kort tid og blev på denne måde transporteret ud gennem vagten, uden at hverken denne eller chaufføren anede det mindste. Han forlod dog ret hurtigt udenfor lejren denne

sin „ensomme, mørke og snevre bolig“ til stor bestyrtelse for chaufføren, der skyndsomt forlod både bil og emballage. Det var jo nemlig ikke absolut sikkert, at der ikke var flere „beboede“ kasser. Man vil påstå, at „flygtningen“ var en af de første, der vandrede ind i lejren på befrielsesdagen for at iagttage de ombyttede roller i „Cirkus Frøslev“ Der meldes dog intet om, hvorvidt gensynet fra tyskerne side blev betragtet som „glædeligt“.

Om selve tysklandstransporterne lader vi oberstløjtnant Digmann, lejrens danske leder under „herrefolket“, fortælle. Digmann har ordet:

„Bortset fra den allerførste af disse (meddelelsen om deportationer) den 15/9 44 traf den slags os aldrig uforberedt. Hvor ofte har jeg ikke siddet kl. 4 om morgenen fuldt påklædt og modtaget tyskerne: „Aufstehen! Anziehen! Antreten!“ med et: „Guten morgen, meister!“ „Ach, Digmann, was machen Sie so früh?“ „Ich warte auf deutschlandstransport!“ „Aber woher wissen Sie dass?“ „Ich weiss — wie immer — alles, meister!“

De forstod det aldrig. Opdagede aldrig vort lille meldesystem. Vore hjemmelsmænd kom med en oplysning om dette eller hint, en tysk bemærkning opsnappet her eller der, særlig aktivitet hos tyskerne o. s. fr. Sammenlagt udgjorde det en mosaik, der fortalte os mangt og meget, som det ikke var tysk hensigt at lade os vide. 8 gange måtte vi op. Den 15/9, 5/10, 20/10, 29/11, 21/12, 12/1 og 16/2 drog de afsted, ialt op mod 1500 mænd og enkelte kvinder, de fleste

Den 5. maj i Frøslevlejren glemmer ingen

Digmann meddeler befrielsesbudskabet

sammenbidte og hårde, flere med spøg på læben, mens kun ganske enkelte faldt sammen. Efterhånden blev alle forsynet med cigaretter, det bedste købemiddel i tyskland, samt en lille pose af vidundermidlet „Chemocept“ camoufleret som „tandpulver“.

Vi blev med tiden en broget skare. Den lille, ret homogene flok fra Horserød, blev blandet godt tilsidst, og „Frøslev-Navnet“ er ikke en hædersbetegnelse for alle, tyske stikkere, som vi satte fast den 5. maj, sortbørsfolk, tyveknægte, sociale individer og „uartige“ piger var blandt, men nåede aldrig at spille nogen rolle i lejren. Trods alle meningsforskelligheder — og de var mange og måtte være mange, når fangepsykosen strejfede sin mand — står balancen og sammenholdet klarest for en. De var der i alle aldre fra 15—78 år, en enkelt har således siddet derude under „herrefolket“, blev derefter ansat under fængselsvæsenet i fårhusperioden og kom siden som soldat i Padborglejren. Han har således vist nok som den eneste gennemgået lejrens udvikling gennem dennes trende facer. Han er der dog ikke mere. A.M.-J.), af enhver politisk afskyning og indstilling, glade og mavesure mellem hin og hin, forstående og kværlantiske, fra alle samfundslag, og alligevel — stort set — var det ranke rykke, der prægede Frøslevlejren, og som fra soldatertiden står de lyse minder så altovervejende for tanken. Mon ret mange „Frøslevboere“ vil glemme juleaften 1944, Bernadottes

besøg i april 1945, Nordmændenes ankomst, natten mellem 4. og 5. maj, Flagstangens rejsning, flaget, der gik til tops kl. 12,00, eller vor gamle konges tale? Det er minder for livet, om end vi helst havde været Frøslevlejren foruden.

Lejren blev ingen rædsel med døde i hundredtal, med sult, sygdom og elendighed. Den blev verdens mærkværdigste fangelejr, en smilets lejr om end med alvor bag, en lejr, hvor danske smil i øjekrogen byggede deres „Potemkin-Kulisser“ op til glæde for den tyske Katarina, der veltilfreds beskuede det store værk, men aldrig opdagede hulheden bag dette. Vi havde fundet melodien, tyskerne lærte den aldrig. Dette strålende resultat skyldes ikke enkeltes arbejde, men de manges små „nap“ i den rigtige retning. Det bør gamle „Frøslevboere“ mindes og sige hverandre tak for.

„Og rollerne skal byttes om blandt os, som er i lejren.

Jeg kender nogle, som bestemt skal mærke lidt af sejren . . .“

sang vi i en af de talløse forbudte sange og viser, der opstod i lejren og de blev ombytet. Den 5. maj vil ingen tidligere Frøslevfange glemme. Allerede den 4. om aftenen havde vi gennem et af lejrens hemmelige radioapparater efterretninger om kapitulationen. Vi lod disse sive ud i barakkerne samme aften, for at „gassen kunne gå af ballonen“ i aftenens og nattens løb, idet vi på dette tidspunkt endnu ikke var klar over den tyske reaktion. Den 5. kl. 8,00 gik politi-

mester Brix og jeg til den tyske kommandant, hauptsturmführer schriwer og stillede krav om øjeblikkelig tilbagetrækning af alle tyske poster i den indre lejr og frigivelse af alle kammerater i eneceller, idet vi i modsat fald ikke kunne garantere fortsat ro og orden i lejren. Svar krævedes afgivet senest kl. 10,00. Han var meget pikeret over dette „ultimatum“, som han kaldte vor henstilling, og jeg måtte skarpt foreholde ham, at situationen var ændret, at vi forhandlede på lige fod og ikke som kommandant og „häftling“ samt, at han næppe kunne være uvidende om, at ikke blot samtlige 2600 fanger, men også betydelige dele af hans egen styrke var rede til at støtte vore krav. Fulgte svaret ikke vore ønsker, agtede vi at stille ham et ultimatum gående ud på fuld overgivelse af lejren og internering af hele hans styrke. Spillet lykkedes. tyskerne bøjede sig og kl. 12 gik det danske flag til tops, og vor gamle konges røst lød ud over den forsamlede mængde fra det i hast tilriggede højtalers anlæg.

Frøslevlejrens saga var udspillet.

fårhuslejren.

(vi fortsætter, stadig med Digmann som kilde)

fårhuslejrens første dage må nærmest betegnes som kaotiske. Over 2000 mennesker løslodes den 5. maj over hals og hoved, tilbage i lejren forblev 4—500 tidligere fanger, der havde meldt sig til

«Pigerne» giver deres glæde luft den 5. maj

grænsebevogtning samt den tidligere tyske bevogtningsstyrke, bibeholdende sine våben. De første ca. 40 „nye“ beboere: de for stikkervirksomhed mistænkte tidligere häftlinge var samme dag taget i forvaring af os og indsat i en særlig barak. En nødtørftig bevogtning var etableret med 3 — siger tre — maskinpistoler og nogle få patroner. Hvad tyskerne ville, vidste man ikke, hvorfor de 3 maskinpistoler i tide og utide — ligervis Tordenskjolds soldater — blev vist frem. Allerede søndag afmarcherede imidlertid den tyske bevogtningsstyrke og lejrens første kommandant, prokurist, løjtnant Aksel Petersen, Frøslevlejrens myndige depotleder, kunne trække vejret lettet. Der forestod ham, hjulpet af enkelte kammerater, et mægtigt arbejde med oprømning og klargøring til de nye „indlæggelser“, som alle indså måtte komme. Allerede om søndagen bankede modstandsbevægelsens folk på døren med de første, og i de kommende dage gik det slag i slag. De nye beboere blev omgående sat i arbejde med rengøring og sammendragning, men fik desværre herved indblik i mangt og meget, som de ikke burde have set. En taktisk dumhed begik man endvidere ved at lade de for „stikkeri“ tilbageholdte forblive i lejren, der derved hurtigt fik kendskab til de mange større og mindre „fiduser“, som de ellers selv havde måttet udfinde med tiden.

Den nyfødte voksede hurtigt, endnu hurtigere end under det tyske styre. Den 17. maj, da jeg efter at være frigjort fra grænsebevogtning af brigadens folk, overtog kommandoen over lejren, var belægningen allerede nået op mod de 2000 og steg i den følgende måned jævnt til henved 32000, hvoraf op mod de 180 kvinder.

Lejren var på dette tidspunkt endnu i sin vorden. Den hurtige vækst havde end ikke tilladt ordentlig registrering af de internerede. Hertil kom, at lejren oversvømmedes af nysgerrige, der ville se og leve med i denne mærkelige hedeby. Vagtmandskabet var frivillige opfyldte af de bedste forsætter, men urutineret og med tiden mindre og mindre interesseret i en vagttjenestes trættende ensformighed. Der måtte snarest fastsættes retningslinier for, hvordan lejrens styrelse skulle tilrettelægges og opbygges, et system, der gav fornøden sikkerhed og ro og dog samtidig kunne accepteres af

dansk mentalitet. Myndighederne havde ikke tid til at interessere sig for vore interne forhold, vi måtte derfor hjælpe os selv. Man valgte at bygge videre på den linie, vi havde skabt i den tyske tid, idet de mest himmelråbende tyske uretfærdigheder og meningsløshed blev fjernet. Vi måtte betragte lejren som et stort hyttefad, hvor såvel skyldige som uskyldige gik rundt, hvorfor behandlingen måtte være — om end kølig og uden blødsødenhed, så dog korrekt og retfærdig. I den udstedte „Foreløbige instruks for behandlingen af de internerede“ gaves bl. a. nedenforanførte forholdsordre:

1. De internerede behandles køligt; men korrekt. Det er forbudt at anvende vold.
2. Ved ankomsten til lejren fastslås den interneredes identitet, kartotekskort udskrives. Han visiteres, og der fratages ham evt. våben, pas, pengebølle udover 10 kr. samt papirer, herunder medlemskort, emblemer, fremmed valuta, afregninger, lommebøger el. lign., der mundtligt kan anvendes som bevismateriale for eller imod ham. Effekterne registreres og arkiveres. Den internerede afgiver selv kvittering.
3. ....
4. Al forbindelse med omverdenen er strengt forbudt. Alle forsendelser til og fra den internerede skal nøje undersøges og censureres.
5. .... indtil videre vil kun forretningsbesøg af livsvigtig betydning blive tilladt, der skal tales dansk under besøget.
6. De internerede er pligtige til at udføre det arbejde, der pålægges dem. Kun lægeattest, udstedt af lejlægen, fritager for arbejdspligt. Personer over 55 år er fritaget for arbejdspligt udenfor barakken.
9. Hver søndag afholdes dansk gudstjeneste for de internerede, der måtte ønske at overvære den.

I den indre lejr opbyggedes et system, svarende til vort med tillidsmænd, barakformænd, lejlæge, kontor, postkontor o. s. fr.

For forplejningen sørgede fængselsvæsenet under viceinspektørens ledelse på basis af det gældende kostreglement.

Bevogtningen og lejrens øvrige tilsyn var overladt os og varetoges af et vagtkompagni (modstandsbevægelsens folk, senere overtaget af brigaden for tilsidst at overgå til hæren). Til varetagelse af den indre tjeneste i lejren oprettedes følgende dispositionsenheder under kommandantskabet:

Administrationskontor (besvarelse af forespørgsler, motorkøretøjer, indkvartering, inventar o. l.).

Lejrkontor, fangekartotek, ejendele, regnskabsafdeling).

Besøgskontrol.

Pakke- og brevkontrol.

Lejrledelse med vagtchefer m. v. (direkte tilsyn med fangerne).

Arbejdsledelse (direkte tilsyn med fangerne).

Driftskontor (nybygninger, reparationer m. v., vaskeri, maler-, snedker- og smedeværksted samt aflusningsbarak).

Ret megen tid til udarbejdelse af de ønskelige instruktioner gav det daglige arbejde ikke. Lejren oversvømmedes af forespørgsler om dette og hint fra de interneredes familier. Alle besøg var naturligvis „livsvigtige“ og måtte gå forud for ethvert andet. Fornærmelserne var legio, for netop „min mand, søn eller broder o.s.v.“ var naturligvis uskyldig — akkurat som i vor tid. Gamle „häftlinge“ gæstede os i stort tal, og hvor velkomne de end var, kunne det ikke undgås, at de beslaglagde en stor del af den tid, der kunne have været anvendt til lejren. Efterhånden strammedes grebet om lejren. Der udstedtes særlige legitimationskort og adgangstegn, og uvedkommende formentes adgang. Også overfor presse og politi strammedes bestemmelserne, og trods nogen modstand lykkedes det efterhånden at opnå mere ordnede forhold. Helt blev forholdene aldrig, som jeg syntes, de burde have været. Hertil var arbejdskraften for lidt skolet. Vagttjeneste kræver uddannelse og rutine, og vel havde vi glimrende folk dernede, der ud fra idealistiske motiver udførte deres arbejde på fremragende måde og derved var skyld i, at vi holdt den gående, men alt for mange af de yngste forstod ikke rigtig alvoren bag arbejdet. De var mere indstillet på „spænding“, et liv med pefingeringer bag aftrækkeren end vagt- og ordonnanstjenestens trivialitet.

Efterhånden som vi fik bund i arbejdet og kontrol med utidigt skyderi, privat motorkørsel og bragt de interneredes ejendele ind under faste former, hvor „organisering“ var udelukket, tabte flere interessen for arbejdet. Som iøvrigt en god mand sagde til mig, da jeg spurgte ham hvorfor han ville rejse: „Jo, ser du, I har efterhånden fået så meget orden på det hele, at der ikke mere er sjovt at være her. Jeg går sgu hen og bliver straffet en dag — og det skal man da ikke udsætte sig for — vel?“

Et forhold, der voldte os mange kvaler, var folks letsindige omgang med skydevåben. I en lejr, hvor et stort antal internerede i arbejdstiden fra 8—12 og 14—17 gik ret frit omkring, beskæftiget med forskelligt arbejde, fandt vi i begyndelsen ikke sjældent skarplade våben henlagt på værelserne eller i uaflåsede vogne. Ejermanen reagerede kun sjældent, når vi tog dem i forvaring. Det kunne i visse tilfælde lige så godt have været en interneret, der havde sat sig i besiddelse af våbnene og muligt i enkelte tilfælde har gjort det.

På „den anden Side“ af pigtråden var forholdene alt andet end idylliske. Samsætningen var broget som i vor tid, men modsætningerne var større end da. Her var allierede krigsforbrydere, værne-magtsfolk, mistænkte for spionage, gestapo- og ssfolk, tysk politi. Mindretalsmedlemmer, sigtet for større eller mindre, ja, ganske små forsyndelser mod det land, de havde statsborgerforhold til, stikkere, forrædere, frikorpsfolk, schalburg- og hippomedlemmer, feltmadrasser, værnemagere, danske og tyske mellem hverandre. De savnede i modsætning til, hvad tilfældet var for vort bedkommende — en bærende og samlende idé at bygge på. Fremtiden var håbløs sort at se ind i, der lå ingen sejr indenfor rækkevidde, ingen fast tro. Blot dette negative „hvad har vi gjort?“, „hvorlænge skal vi sidde her?“, parret med mistillid til naboen og dennes motiver.

Stikkeriet florerede livligt i et omfang, som aldrig forefaldt i den tyske tid. Antallet om tilbud om at give oplysninger om dette eller hint var en overgang ved at tage sådan overhånd, at vi måtte begrænse adgangen til personligt foretræde for mig.

I flere tilfælde indstillede man fra tysk side om at få medfanger straffet, når man ikke selv kunne ordne dem, en situation,

der i vor tid var ganske utænklig og som, dersom jeg i lignende tilfælde var gået til tyskerne, øjeblikkelig havde kostet mit hoved på et fad — selvfølgelig!

Overtrædelser af lejrens bestemmelser fandt naturligvis ikke sjældent sted, forsøg på illegal brevs mugling, tobaksrygning i arbejdstiden, besiddelse af aviser o. l. samt flugtforsøg. I konstaterede tilfælde faldt straffen omgående. Taksten var normalt et vist antal dages mørkarrest på vand og brød, idet vi i modsætning til tyskerne ikke nøjedes med trusler, men slog til med det samme. Den balance og værdighed, der var over den enkelte fange og lejren i sin helhed i den tyske tid, fandtes ikke i fårhuslejren. Det specielt danske lune sås kun sjældent. Der var ingen eller kun meget få ranke. „herrefolket“ og dets medløbere var — stort set og bortset fra ganske enkelte undtagelser — en ynkelig oplevelse; dog må det naturligvis medgives disse mennesker, at de som nævnt ikke ejede den indre afstivning og det håb, der fyldte os andre.

Politi- og domsmyndighederne arbejdede energisk i lejren for at få de internerede i grundlovsforhør. Til dette formål indrettedes 3 interimistiske retslokaler og 16 forhørs værelser foruden lokaler til kriminalpolitiet, der arbejdede i snæver tilknytning til feltpolitidetachmentet og englænderne. Disse havde underbragt ca. 250 allierede krigsfanger i særligt isolerede barakker.

Efterhånden som de internerede fremstilledes i grundlovsforhør, overgik de som varetægtsarrestanter under fængselsvæsenets tilsyn. Barak efter barak indhegnedes med pigtråd og overlodes til fængselsvæsenets personale således at vi for disse barakkers vedkommende kun overtog bevogtningsansvaret. Dette kinesiske æskesystem var naturligvis uheldigt for orden og ensartethed i lejren, gav en masse unødigt arbejde og skabte en del irritation blandt vore folk, men skyldtes kravet om, at varetægtsarrestanter i henhold til loven skulle hensejdes under de lovlige myndigheder. En henstilling om på let måde at komme uden om denne vanskelighed ved midlertidig at give lejrkommandanten beføjelser som fængselsinspektør forblev ubesvaret fra myndighederne, hvilket er så meget mærkeligere, som man senere tilbød mig en konstitueret stilling som fængselsinspektør i lejren.

Disse forhold medførte som nævnt adskillige vanskeligheder for lejrledelsen. Personalet flerdobledes, og man så bl. a. det særsyn, at folk med nogenlunde samme art arbejde aflønnedes på følgende måde:

Brigadefolk kr. 2,50 pr. dag,
modstandsfolk kr. 15,00 pr. dag,
reservefængselsbetj. kr. 22,00 pr. dag.

Endnu mere grelt blev forholdet, da hæren (menig: 1,50 pr. dag) overtog bevogtningen.

3. august overtog fængselsvæsenet lejren som helhed.

Tidspunktet var sikkert også inde til dette skifte. Modstandsbevægelsens og hærens folk havde gjort deres del af arbejdet på et tidspunkt, hvor myndighederne ikke var i stand til at varetage det, og trods uregelmæssigheder i det små, gjort deres til, at tidens vanskeligheder blev overvundet.

Vi, der havde siddet på begge sider af pigtråden, var glade ved vort arbejde såvel i Frøslev- som i fårhuslejren, og vi vil aldrig glemme den del af vort liv, men glædest er vi, fordi den ligger bag os.

Arbejdet er endt, vi var med til at skrive et lille stykke Danmarkshistorie, og vi gjorde, hvad vi evnede.

Andre får dømme, om det var nok,“ slutter oberstløjtnanten sin beretning.

★

BREDGADE 25 E
KØBENHAVN K

Telefon Central 15026

★

*Alle slags klichéer
i fineste udførelse*

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Ved *Kaj Munk's død*

den 4. januar 1944

Vi afslutter nu bladets indsamling til Bernadotte-værelserne, og vi benytter lejligheden til at takke for den offervilje, der er lagt for dagen i denne sag.

Indsamlingen har givet et virkelig smukt resultat, de strenge tider taget i betragtning.

Samtidig med bladets indsamling har en af vore kammerater besøgt en lang række byer og ved henvendelser til kammerater og andre interesserede indsamlet meget betydelige beløb, således at indsamlingen foreløbig har sikret Bernadotte-værelser på kollegierne i Aarhus og Aalborg.

Aarhus har allerede modtaget de stiplede 5000 kr., og samme beløb tilgår Aalborg nu i januar måned.

Denne sidste del af indsamlingen er endnu ikke afsluttet, da vi ikke vil lægge os ud med nogen af købstæderne med ikke at besøge dem og give dem mulighed for at være med.

Endeligt regnskab hermed vil senere fremkomme.

Tak til alle for godt kammeratskab og sammenhold i året, der gik. Vi ved, at I heller ikke vil svigte i det år, der så småt er begyndte.

Indtægter ved fremtidigt salg af Bernadotte-mærkater vil tilgå fondens alm. hjælpearbejde.

Offer fra Schandelah hædres

Ved en højtidelighed afsløredes i Rinkenæshus et maleri til minde om overgendarm J. P. C. Christiansen, Rinkenæs, der for 6 år siden døde i koncentrationslejren i Schandelah. Christiansen var medstifter af det danske forsamlingshus i Rinkenæs og til sin død selskabets kasserer, og man havde nu ønsket at mindes ham ved maleriet, der er udført af kunstneren Petersen-Stubbæk. Højtideligheden

LISTE over bidragyderne til Bernadotte- værelserne

København:

Overbetj. Chr. Dalmark, Røsaagade 7	5,00
Landsretssagf. Viggo Friederichsen	25,00
Toni Grave, A. D. Jørgensvej 20	5,00
Holger Jensen, Tranevej 1	2,50
Overbetjent Arne Jørgensen, Bredalsvej 15	5,00
Knudtzons Boghandel, Ny Toldbodgade 31	5,00
Farvehandler P. Kristensen, Ndr. Fasanvej 175	10,00
Kvarterm. Rüd. Nielsen, Bispebjerg Hospital	5,00
Fru Helga Schæffer, Søholmsparken 5	10,00
N. Haakon Sørensen, Roskildevej 132	5,00

Aalborg:

Logen D.K.S. Aalborg v. Pastor Damtoft	50,00
--	-------

Fakse:

Skovfoged P. Rossen, Lestrup Skov	10,00
-----------------------------------	-------

Herning:

CHIKI Fabr. Chr. Sørensen	50,00
---------------------------	-------

Kolding:

Fabrikant Suurballe	10,00
---------------------------	-------

Kr. 197,50

Tidligere indkommet .... Kr. 2702,55

Pt. 1/1 1951 .....

overværedes af mange af den afdødes kolleger fra Gendarmerikorpsset. Stabsvagtimester J. A. Lauritsen, Gråsten, holdt afsløringstalen, ligesom også chefen for Grænssegendarmeriet, oberst Ankjær udtalte mindeord om den afdøde overvagtimester.

Husker I hans ord til jer — til hele Danmarks folk, — det, han lagde i et flor af egeløv som Danmarks frihedstolk omkring vort løveskjold . . ?

Det, som han skrev i rene danske ord til os — som fast en nagle drev, saa skibet kunne staa i strømmens fos omkring vor danske jord . . .

— Det var talt af ære for Danmark og dets folk — ord, som er os alle kære, hvor de lignede som den blanke dolk, der svared' Danmarks nej . . .

Og sværg det drenge — staa rank og fast i aand og sind — stig af senge, gnid af øjet søvnens stramme baand — raab det over jordens riger:

vi er frie danske — vi rejser os med retfærdys vaaben og tager den beskidte handske, som kastet er af fjenden — det er daaben for den nye danske mand . . .

Julius Wedege

Enhvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.

2. Kammeraternes Hjælpefonds mærkat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.

Nogle udtalelser om Bernadotte-komiteens midler.

Da „Komiteen til rejsning af et minde for Folke Bernadotte“ i sin tid blev dannet, blev der sørget for, at komiteen repræsenterede alle lejre og grupper, således at ingen — på et senere tidspunkt — med rette kunne sige: „Vi er blevet forbigået, vi har ikke kunnet fremkomme med vor mening“. — Den endelige komite blev derfor ikke ret stor — vist op mod 75 personer.

Men alle var enige i — uden undtagelse — at mindesmærket skulle rejses ved grænsen, at målet skulle være 100.000 kr. og at mindesmærket naturligvis skulle udformes i Bernadottes ånd — enkelt og værdigt.

Naturligvis skulle mindesmærkets størrelse ikke bestemmes af de indsamlede beløb størrelse; og man var, lige fra starten klar over, at der kunne blive tale om en sekundær opgave — nemlig anvendelsen af de penge, der blev tilovers, hvis selve mindesmærket kostede mindre end de indsamlede penge. Under forhandlingerne blev det flere gange udtalt, at der ikke måtte gå „københavneri“ i opgaven.

Men een ting står urokkelig fast, at pengene er indsamlet til rejsning af et minde ved den danske grænse — og inden andre steder, og ikke til andre formål.

Det viste sig muligt at opnå tilsagn om, at der til det smukke formål — ikke blot skænkedes et lille areal til selve monumentet, men at man kunne erhverve en lille skov med adgang til begge hovedvejene og gode, diskrete parkeringsforhold. Der blev endvidere givet tilsagn om, at amtet for stedse ville overtage tilsyn og vedligeholdelse af hele arealet uden vederlag.

Den tanke lå da ganske nær, at den del af pengene, der blev tilovers, når den primære del af opgaven var løst, anvendtes til en smuk ungdomslejr, hvor alle unge — uden hensyn til nationalitet, rang og stand kunne standse og overnatte — kort sagt — blive budt velkommen til Danmark.

Jeg vil vove at påstå, at denne løsning af opgaven fuldt så meget er i overensstemmelse med Bernadottes ånd — og de forudsætninger, hvorunder beløbene er

skænket, som anvendelse af pengene til en privat betalingskole, ganske uanset, om denne skole drives og ledes ud fra allerbedste principper.

Er det ikke en smuk tanke, at der bag den „døde“ sten nede ved vejen gives plads for ungdom fra alverdens lande, og er det ikke den mest tiltalende løsning, at både den primære og den sekundære del af opgaven løses samlet — ved grænsen, hvor vi alle passerede, på vejen hjem, med Bernadottes hvide busser.

Forøvrigt er det vist en meget lille kreds, der mener, at hovedparten eller en stor del af de indsamlede midler skal anvendes til skolen i København.

H. Kornbeck.

„Københavns Kommuneskole“, der er organ for „Københavns Kommunelærerforening“ og „Københavns Kommunelærerindeforening“ har bragt nogle betragtninger om indsamlingen til Bernadotte-monumentet. Artiklen er skrevet af bladets redaktør Kai Dose.

Det hedder i artiklen:

MONUMENT ELLER SKOLE

Bernadottefonden på afveje?

Bladet „Pigtråd“, som er organ for tidligere kz-fanger og redigeres af kommunelærer Johs. Fosmark, har som overskrift til en artikel: „Livlig diskussion om Bernadotte-komiteens midler“. Og det skal indrømmes, at der har været en livlig diskussion i „Information“, som har fremsat det forslag, at monumentet skal begrænses til det mindst mulige, så det størst mulige beløb kan skænkes til den af rektor Arvin oprettede Bernadotteskole i Hellerup.

Koma-Løg

A/S

Blomsterløg

A. & H. MEYER Farveri
C. 3689

Reserveret

22

Akts.

De danske

Bomuldsspindierier

Vejle - Valby

*Geam Tæppefabrik
Aktieselskab*

Østifternes Kreditforening

JARMERS PLADS 2

KØBENHAVN

Forslaget, der må skyldes ubetænksomhed, gør det nødvendigt, at fastslå visse kendsgerninger i forbindelse med oprettelsen af fonden.

Den, der skriver disse linier, foretog indsamlingen på sin skole og modtog sammen med listen en skrivelse, hvori man anmodes om at bidrage til rejsningen af et værdigt monument for Folke Bernadotte; man regnede med at skulle bruge 125.000 kr. I skrivelsen stod der intet om anvendelsen af et eventuelt overskud, hvad der heller ikke gjorde i det opråb, der offentliggjordes i „K. K.“ med anbefaling af formændene for K.K.L. og K.K. Men på forhånd måtte det vel anses for naturligt, at et eventuelt overskud gik til et eller andet humanitært, mellemfolkeligt hjælpearbejde.

Der indkom 115.000 kr.; komiteen har ment, at der i hvert fald vil blive 15.000 kr. i overskud, og dette har man i forståelse med Folke Bernadottes enke skænket til Bernadotte-skolen.

Lad *til nød* gå med det, men så heller ikke længere. Bidragyderne er udelukket præsenteret for det formål at rejse et værdigt monument for den store humanist, og overfor dette er komiteen forpligtet, ikke blot moralsk, men efter vor opfattelse også juridisk. Det er et alvorligt principielt spørgsmål.

Man har ikke lov til at gå ud fra, at de mennesker, som gav deres bidrag til monumentet, i givet fald kunne tænke sig at se hovedparten af deres bidrag anvendt til støtte for rektor Arvins skoletanker, som de praktiseres på privatskolen i Hellerup, så være tankerne nok så smukke og nok så rigtige.

Offentlige indsamlinger er nu engang noget meget ømtåleligt, og bliver det almindeligt, at indsamlede beløb anvendes til andre hovedformål end det opgivne, havner man i et uføre, som i publikums øjne kun kan svække og demoralisere fremtidige indsamlinger.

Det heromhandlede formål er for smukt til at blive årsag til noget sådant, og derfor må det hilses med tilfredshed, når Johs. Fosmark fastslår, at for komiteen er monumentet det primære, selv om man kunne have ønsket, at der i stedet for *det primære* havde stået *det eneste*. Det udelukker nemlig ikke anvendelsen af et *eventuelt* overskud i formålets ånd.

Når det har været nødvendigt at fastslå dette, og når der har kunnet opstå

„livlig diskussion om fordelingen“, skyldes det kun „Information“s forslag. Spørgsmålet om Ambassade-skolen, der senere er blevet til Bernadotte-skolen, er først kommet til *efter* indsamlingen. Og man må gøre sig klart, at fraviger man det opgivne formål, befinder man sig over for bidragyderne på den forkerte side af redelighedsgrænsen.

K. D.

Læserne skriver -

De hollandske fangekammeraters opråb til de kommunistiske fangekammerater i øst har været genstand for en del opmærksomhed i dagspressen og i samtaler.

Naturligvis er meningene delte om den bedømmelse, der i opråbet ligger til grund for den flammende appel.

Vi har dog også modtaget protester i form af læserbreve. Vi bringer dem her.

Ubeviste påstande!

Det har altid hidtil været mig en glæde at læse „Pigtråd“, indtil jeg i sidste nr. læste „Manifest til folkene bag jerntæppet“. „Pigtråd“ har hidtil holdt den samme linie, som var gældende mellem os i lejrene, frisind, tolerance og respekt for andres meninger, men det pågældende opråb er så hadefuldt og gement, med løgnagtige og ubeviste påstande, med misbrug af Guds navn og alle de kendte floskler, rent nazistisk i tonen som om det var skrevet af Gøbbels selv. Hensigten er man intet øjeblik i tvivl om.

Jeg havde den glæde i Horserød, at lære Marius Fiil, kromanden fra Hvidsten, at kende. Han sagde: Lad os ikke hade, lad os frem for alt ikke selv falde til at bruge nazisternes metoder.

De fleste danske blade fylder os hver dag med de samme løgne, men en løgn bliver ikke til sandhed ved at gentages, og beviser ser jeg aldrig.

I håb om, at det for „Pigtråd“'s vedkommende er et enkeltstående tilfælde sender jeg ønsket om et godt nytår med fred, frihed og fremskridt.

Venlig hilsen

Jørgen Jensen,

Toftkærvej 143, Søborg.

PS.: Måske vil Bernadotte-skolens venner finde det mærkeligt, at netop et skoleblad skulle lægge sten i vejen for „Information“'s spørgsmål. Men det er for os overhovedet ikke et spørgsmål om Bernadotte-skolen, men kun om at stå helt klart over for de mennesker, fra hvem man har modtaget bidrag under ganske bestemte forudsætninger.

Til redaktionen af „Pigtråd“!

Må det være mig tilladt her i bladet at fremkomme med et par bemærkninger angående et referat.

Jeg mener angående det indlæg fra *bestyrelserne* i Belgien, Tyskland, Frankrig, Holland og Luxembourg, det såkaldte ildnende „manifest“ fra nazitidens forfulgte i de fem lande. Det er et så hadefuldt, unøjagtigt og løgnagtigt angreb på netop den nation og det folk, der stod samlet i kampen mod nazismen, den nation såvel som folket, der havde de største tab og led de største lidelser for at være med til at knuse facismen og befri Europa.

Det er dog ikke Sovjetunionen, der i dag anerkender en facist som Franco, eller er med til at danne en ny værnemagt af den anden verdenskrigs værste militære banditter, nemlig Hitlers tidligere SS og SA soldater.

Jeg finder ingen anledning til at komme ind på selve manifestet“. Det taler for sig selv, en Vilhelm Buhl eller en Alsing Andersen i Danmark kunne ikke have gjort det bedre.

Men tror redaktionen virkelig, at de menige medlemmer i de omtalte lande står bag et sådant „manifest“? Jeg tror det ikke!

Med kammeratlig hilsen.

Skræppenborg-Nielsen,
Skovbogade 24, Kolding.

Det omtalte opråb var sendt os af den hollandske fangeforening, og vi plejer jo at orientere vore læsere om, hvad fangeforeninger i andre lande mener og siger.

Vi har ved en tidligere lejlighed bragt et opråb fra FIAPP, der var direkte rettet mod vestmagterne.

Det kan ikke være en fremmed realitet for Jørgen Jensen og for Skræppenborg-Nielsen, at det hollandske opråbs tanker deles af flertallet i vort land og vel også af flertallet af vore fangekammerater fra besættelsestiden.

For mange af dem kan indstillingen karakteriseres på den måde, at man synes, man har kæmpet forgæves, når man i dag ser en af de allierede fra krigens dage benytte de samme fremgangsmåder, som vi kæmpede imod overfor Hitlers Tyskland. Hvad der her især stak os i øjnene var vel udryddelseskrigen overfor politiske modstandere med indespærring og tilintetgørelse. . .

Tilbage bliver så spørgsmålet, om påstandene angående tilstandene i øst er ubeviste.

Man kan her spørge: Hvordan skaffede vi os før kapitulationen viden om de virkelige metoder i Himmlers Tyskland?

Ved beretninger fra øjenvidner. Der forelå mundtlige og skriftlige beretninger. Nogle troede på dem, andre fandt dem af en sådan art, at de nægtede at tro på deres sandfærdighed.

Efter kapitulationen har bevismaterialer i enormt omfang vist, at det var langt værre, end man hidtil havde været klar over.

Ang. forholdene i øst foreligger der fra flygtede fanger, fra tidligere embedsmænd i GPU en hel litteratur, der i hovedsagen støtter de opfattelser, der gøres gældende i det hollandske opråb.

Det må være en naturlig opgave for et dansk fangeblad at fortælle danske modstandsfolk om de bekymringer, der nager vore hollandske kammerater. Gjorde vi det ikke, ville vi møde bebrejdelser fra forskellig side.

Nytårshilsen.

Til alle mine kammerater fra fangetiden!

På grund af lettere tilskadekomst med højre arm er jeg i år afskåret fra at skrive til Jer personlig og sender Jer derfor på denne måde med tak for julehilsener mine bedste ønsker om et

GODT NYTÅR

Jens Willadsen,
Skomagermester, Hvidovre.

Mammen's Askefabrik

AKTIESELSKAB

Art. for Isenkramfabriker - Bogtrykkeri

TRØJBORG - AARHUS

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

Knud Engsig

BOGHANDEL

AALBORG

TAGE JENSEN

AUTOMOBILFORHANDLER

AARHUS

CHIKI

Kjole- og Konfektionsfabrik

v. CHR. SØRENSEN

HERNING

TELEFON 86

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommunelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned.

Redaktionsudvalg: Seminarieførstander Paul Holt. Oberstløjtnant Fl. B. Larsen. Pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak. Jørgensens Bogtrykkeri, Sturlasgade 14, København S. Telefon: Sundby 1871.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København. Papir: A/S V. Crone & Møller, København.

MEDELM AF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

Mindesmærke på 17-18 tons.

Billedhuggeren Poul Søndergård vil midt i januar være færdig med det kæmpe monument, som skal opstilles ved Staldgården i Kolding til minde om befrielsens og besættelsestidens faldne. Staldgården var som bekendt Gestapos hovedkvarter for det sydlige Jylland. Billedhuggeren har måttet leje en plads af Søborg kommune, hvor han kan arbejde med det store værk. Det består af en granitblok på tyve tons. Tilhugget vil den komme til at veje 17—18 tons. Monumentet, der skal indvies den 4. maj, bliver omkring to en halv meter højt. Digteren Hans Hartvig Seedorff Peder-

sen har lovet at forfatte indskriften til monumentet, der skal opstilles ved opkørslen til Koldinghus Staldgård fra Fredericiagade og vil blive omgivet af et lille anlæg. Der forhandles i øjeblikket med statens bygningsdirektorat om at få flyttet den ikke videre skønne port, der findes ved opkørslen, og som delvis vil skjule monumentet.

Håber det bedste - forberedt på det værste.

Politiforbundets nytårshilsen til medlemmerne.

Dansk Politiforbunds blad skriver i en nytårshilsen til sine medlemmer bl. a.:

Den danske politimand har bitre erfaringer med hensyn til krig, så det er såre naturligt, når Dansk Politiforbund gang på gang i det år, der svandt, har søgt at få klarhed over, hvor politiet skal være at finde, hvis katastrofen atter skal ramme vort land. Vi søger med lys og lygte efter retningslinier, så vi på

forhånd ved besked med, hvad vi skal lave. Vi ønsker at gøre en indsats for vort land. Vi vil ikke løbe fra noget arbejde, der skal udrettes, men vi vil først og fremmest have klar besked.

Desværre er det endnu ikke lykkedes for Dansk Politiforbund at løse problemet. Spørgsmålet har været forelagt den forrige regering, men da denne gik af, er spørgsmålet blevet forsinket. Vi håber dog inderligt, at sagen løses i begyndelsen af det nye år, så vi kan vie vore kræfter til mere ordinært organisationsarbejde.

Og man slutter med at sige:

Vi har ingen idé om, hvad fremtiden vil bringe os, men vi kan kun håbe på det bedste — også måske så småt forberede os på det værste. Det gælder blot om at stå samlet i en enig flok, hvis urosignalet bliver højest i de hjemlige farvande.

WOTAN

Startbatteriez

Døde en maaned efter løsladelsen

Den berygtede torturist, fhv. landmand Lorenz Kloster fra Stolling i Sønderjylland, der for en maanedes tid siden blev løsladt fra Vridsløselille, hvor han har siddet fængslet siden befrielsen, dømt for landsskadelig virksomhed, er død paa Diakonissestiftelsen i Flensborg. Da han blev løsladt, skrev en gammel modstandsmand i Horsens et aabent brev til justitsministeren, hvori han truede med at slaa sin gamle plageaand fra Staldgaarden i Kolding ihjel. Allerede ved løsladelsen var Kloster meget syg. Han opholdt sig nogen tid i sit hjem, men lod sig tilsidst indlægge paa stiftelsen i Flensborg.

Gestapofangerne

Hr. redaktør!

Professor Ove Hoff har kun været formand for »Gestapofangerne« i tiden 29. jan. 1956 til 25. nov. samme aar, hvor han paa et lovligt landsmøde blev sat fra hvervet, fordi han gentagne gange havde handlet i strid med direktiver, som repræsentantskabet havde vedtaget.

Professorens stadige optræden som formand, og hans udgivelse af et blad, der giver udseende af at være medlemsblad for foreningen, er derfor ganske uberettiget. De af professoren udsendte meddelelser og paastaaede vedtagelser i foreningens navn er saaledes ogsaa ganske urigtige.

Professoren afholdt i nov. i aar paa egen haand et saakaldt landsmøde til trods for, at han ikke havde mandat til dette og til trods for, at foreningens lovlige ledelse paa forhaand skriftligt havde erklæret dette møde for ulovligt, hvis det holdtes i foreningens navn. Paa dette møde optraadte bl. a. en del saakaldte repræsentanter, der ikke er godkendt af foreningens ledelse eller lovlige repræsentantskab, og hvoraf nogle endog er uberettigede til overhovedet at være medlemmer af foreningen. Det bør bemærkes, at professoren havde undladt at indbyde foreningens ledelse og de lovlige landsrepræsentanter, der ikke vil godkende professorens optræden.

De paa dette møde foretagne vedtagelser, deriblandt den paastaaede eksklusion af bl. a. herr Clemmensen, er saaledes aldeles ulovlige og uberettiget publiceret i foreningens navn.

Herr V. Clemmensen er stadig formand for foreningen »Gestapofangerne«, København, og vi ønsker at pointere, at hans bestyrelse eenstemmigt staar bag ham i kampen med de mange urigtige rygter og meddelelser, som professor Ove Hoff har ladet udsprede, og som formentligt er beregnet paa at skulle skabe splid og usikkerhed i foreningen for at forhindre berettigede indsigelser mod professorens uretmæssige optræden.

Vi gør opmærksom paa, at professoren paa en generalforsamling den 24. april i aar blev afsat som landsrepræsentant, saaledes at han fra denne dato end ikke har været medlem af bestyrelse eller repræsentantskab, og at han yderligere paa lovlig maade blev suspenderet som medlem af foreningen den 10. aug. 57.

Professor Ove Hoff er saaledes ganske uberettiget til paa nogen maade at optræde paa »Gestapofangerne« vegne.

Bestyrelsen for foreningen »Gestapofangerne«, København, den 1. december 1957.

H. NALBANDIAN   SIGURD MATHIESEN
AAGE WAGNER   GEORG JÅNSEN
ARNE POULSEN   AXEL HANSEN

„Enten maa han eller jeg dø“

Tidligere modstandsmands
aabne brev til Hækkerup

I »Horsens Avis« har en tidligere modstandsmænd, elektriker Olaus Nielsson offentliggjort et aabent brev i anledning af løsladelsen af den berygtede torturist Niels Lorentz Kloster. Brevet har følgende ordlyd:

Hr. justitsminister
Hans Hækkerup.

Undertegnede har bragt i erfaring, at den modbydelige menneskeplager Niels Lorentz Kloster er blevet løsladt, han, der er skyld i saa mange af mine kammeraters død, skyld i grusomme mishandlinger i Gestapos torturkamre. Undertegnede er selv et af hans ofre. Mig har han torteret paa den mest barbariske maade, og det lider jeg under den dag i dag. Det koster mig mange arbejdstimer, som der ikke gives nogen erstatning for i dag. Det samme gælder mine kammerater. Den mand har De tilladt Dem at løslade.

Er De klar over, at fra og med i dag lever mine kammerater og jeg som nogle jagede dyr i vort eget fædreland, det land, som vi satte liv og førlighed ind for. Er det paa den maade, Danmarks regering og politikere siger tak til den danske ungdom. Hvis det er tilfældet, er det en beskidt tak, De giver os. Vi kan nu til enhver tid vente at blive skudt ned af en saa modbydelig landsforræder.

Jeg har under mishandlingerne, mens blodet løb ned ad mig, sagt til ham, at næste gang vi to mødes, skal enten han eller jeg dø.

Jeg mødte ham efter besættelsen første gang i Horsens, hvor jeg skulle konfronteres med ham for at bevidne, at det var den rigtige, man havde faaet fat i, at det var ham, der havde mishandlet mig og mine kammerater. Jeg mødte ham senere i landsretten, hvor jeg vidnede imod ham, og der sagde jeg de samme ord til ham.

Jeg har siden, da jeg hørte, han var blevet benaadet til livsvarigt fængsel, ærgret mig over, at jeg ikke den gang skød ham ned.

Jeg troede ikke, at al denne blodsødenhed kunne finde sted efter alt det, den høje ret havde hørt om menneskedyrets opførsel. I henrettede de smaa forbrydere og lod de store gaa fri, men i dag staar mine ord ved magt: at næste gang vi to mødes, skal enten han eller jeg dø.

Jeg har tidligere spurgt i justitsministeriet, hvem der indstillede ham til benaadning. Ham ville jeg gerne tale med. Men jeg har ikke kunnet faa det at vide i ministeriet. Vi lever dog i et demokratisk samfund, og af den grund maa jeg forlange at faa den for mig saa vigtige oplysning.

Er det fordi jeg ikke er socialdemokrat, eller tør De ikke udtale Dem i det spørgsmaal? Jeg tror bestemt, at hvis jeg havde faaet adressen paa den, der staar bag benaadningen, var det aldrig sket. Saa havde Kloster faaet lov til at sidde inde, til han raadnede op, saadan som han sagde til os under forhørene.

Der kan ikke være noget som helst undskyldende moment for ham. Han har et daarligt hjerte, siges det. Saa lad det gaa i staa, for ingen paa denne jord vil savne ham. Men hvad med de andre, der lider af smerter og økonomiske sorger? Nu bliver Kloster passet og plejet i alle ender og kanter,

og endda gratis, mens vi andre maa betale for det. Hvorfor er mine kammerater og hele det danske folk tavse over for dette spørgsmaalstegn?

Elektriker Olaus Nielson,
Allégade 12, Horsens.

To andre modstandsfolk skildrer samtidig, hvilke metoder den berygtede torturist benyttede sig af. Den ene fortæller, hvordan Kloster gennembankede ham, til han besvimeede, hvorefter han hældte en spand koldt vand over sit offer.

Den anden fortæller, at han engang fik lagt en slags »tornekro-ne« om panden, hvorefter Kloster strammede den, saa offeret følte det, som hans hoved skulle sprænges.

MANDAG 2. DECEMBER 1957

Berygtet torturist frigivet

— ført fra fængslet
i ambulance

En af de stærkest belastede landsforrædere fra besættelsestiden, den nu godt 60-aarige Kloster, der i sin tid blev dødsdømt ved sidste retsinstans, men siden benaadet med livsvarigt fængsel, er nu en fri mand. Han er benaadet og i lørdags løsladt fra statsfængslet i Vridsløselille.

Kloster dømtes for stikkeri og for sit virke i det sydjyske Gestapo-hovedkvarter, Staldgaarden i Kolding, hvor han var en af de mest berygtede torturister.

Ved løsladelsen blev han kørt fra fængslet i ambulance, men ikke paa grund af trusler, der fra forskellig side har været rettet imod hans person. Han har i flere aar været meget alvorligt syg og har bl. a. en svær hjertelidelse. Under fængselsopholdet har han været indlagt, og han er nu paany paa hospitalet, hvorfra han næppe udskrives foreløbig. Hans sygdom har været en medvirkende årsag til, at han overhovedet blev benaadet og løsladt.